

Escut de la casa
del carrer Major
que va pertànyer
a Marià Ramon
d'Arabí.

El cognom Arabí, capítol d'una obra interrompuda

*per Joan Planells Ripoll
i Joan Marí Cardona*

INTRODUCCIÓ

Durant l'última etapa de la seua vida, Joan Marí Cardona havia dedicat molt de temps a rumiar el projecte d'escriure un llibre sobre els cognoms de les Pitiüses. Quan ja tenia moltes dades ordenades i havia fet alguns esbossos, em va proposar de col·laborar-hi. Aleshores jo havia acumulat també abundant informació referent sobretot als cognoms de la gent que havia habitat a la vila d'Eivissa des del segle XVI ençà, però no havia pensat encara quin profit se'n podria treure amb vista a una possible publicació. Joan Marí, en el tractament que feia dels cognoms, seguia un criteri que podríem denominar topogràfic, perquè s'interessava principalment per la seua relació amb les comarques on es trobaven instal·lats i amb les terres i habitatges que els corresponien. La meua curiositat, en canvi, s'orientava més aviat cap al coneixement de les possibles relacions de parentiu entre persones del mateix cognom que haguessin assolit un cert relleu dins la societat pitiüsa. Aquesta diferència de perspectiva ens facilitava la cooperació, en tant que reduïa el risc d'incórrer en repeticions; però podia implicar la dificultat d'haver d'harmonitzar aporta-

cions distintes. A la fi optàrem per un procediment segons el qual, tractant-se sobretot dels cognoms comuns de Vila i de la ruralia, ell s'encarregaria d'exposar una visió general del tema i jo podria afegir-hi esquemes descriptius d'estirps més o menys rellevants.

Al llarg de l'any 2000 havíem anat treballant d'acord amb aquest mètode i Joan Marí es feia la il·lusió d'acabar la feina dins l'any següent; però en el 2001 la seua manca de salut ajornava cap a terminis cada vegada més llunyans la possibilitat de portar el projecte a terme i finalment ell ha deixat aquest món quan encara només una part del temari estava tot just embastada.

Havíem escalonat la tasca seguint un ordre alfabètic, de manera que l'apartat corresponent al cognom Arabí era un dels més elaborats i pot servir ara d'exemple per suggerir una idea del llibre que hauria pogut resultar d'aquesta col·laboració truncada. Aquest cognom, a més, estava estretament relacionat amb la persona de Joan Marí, perquè a través de la seua àvia paterna, Caterina Arabí Cardona, havia heretat el sobrenom de Batllès, característic d'una branca dels Arabins.

EL COGNOM ARABÍ EN EL TEMPS I L'ESPAI

per Joan Marí Cardona

Recordi's que l'alqueria d'Arabí era una de les grans hisendes assignades (1235) al quartó de Xarc —després de Santa Eulària o del Rei. Arabí, vènda d'Arabí, Punta Arabí, Horta d'Arabí, torre d'Arabí, creueta d'Arabí, es Canar d'Arabí foren, i encara són, noms ben corrents i coneguts.

A Sant Rafel hi ha la rodalia de Cas Arabins, que forma part de la vènda de sa Creu. Pou des Arabins. Diverses famílies conserven el cognom i d'altres el sobrenom Arabí.

Durant els segles XIV i XV els Arabins ja tenien algunes cases a Dalt Vila, a la Marina i als seus voltants. D'una de Dalt Vila sabem que no era gaire lluny de la parròquia de Santa Maria, puix es considerava del carrer Major d'anar a l'església.

A la catedral, davant la capella del Roser, es conserva un pedró sepulcral: *En l'any M CCCC XXX VII passà desta vida lo honrat Antoni Arabí batle a VIII de juny.*

Les professions o els càrrecs dels Arabins de Vila eren diversos: notaris, paraires, espasers, beneficiats, metges, militars, calafats, manyans, jurats, patrons, procuradors reials, etc.

Jaume i Joan Arabí eren dos capellans que a la primera part del segle XVIII s'enrolaren per anar en xabecs de corsaris.

En arribar el segle XVIII les propietats de la família Arabí s'havien multiplicat considerablement. A Dalt Vila tenien cases als carrers Major, de Sant Ciriàc, de la Santa Creu, de Sant Rafel, de Santa Llúcia, de Sant Vicent, de Sant Carles, sa Carrossa i plaça de sa Ferreria.

Quan es va fer la divisió parroquial (1785), la de Sant Pere Apòstol tenia cinc famílies Arabí, als carrers Major, de Sant Ciriàc, de Sant Vicent, de Sant Carles i de la Santa Creu.

La casa del carrer Major havia de correspondre a la que actualment té el número 13 del mateix carrer, just darrere la capelleta de Sant Ciriàc. Marià Ramon d'Arabí la va posseir i l'escut que es conservava damunt la seua porta segurament fou posat per aquell propietari del segle XVIII. Segles enrere entrà la febre de posar escuts per part de les famílies de Dalt Vila que eren nobles, o almenys eren tenguendes per tals (Pius VI, butlla d'erecció de la diòcesi d'Eivissa, 1782). La casa de Marià Ramon d'Arabí passà posteriorment a la família Llobet.

Extramurs ja es troben béns dels Arabins durant el segle XIV. Antoni Arabí tenia unes terres i una case-

ta davant la portella d'en Bru, al lloc de ses Païsses, prop del porxo comú de la present vila de Eviça. Ses Païsses corresponien al desmunt de pedra de vora el Portal Nou.

Francesc Arabí també hi tenia béns, puix que va vendre mitja païssa a Jaume Riera de Corona.

Ramon Arabí tenia un hortet i una vinya prop de la murada, però no consta exactament el lloc (1424).

Miquel Arabí, notari, tenia una botiga a sa Riba (1577).

El segle XVIII assenyala una gran expansió dels Arabins a sa Penya i la Marina. Es mencionen cases seues als carrers Alt, de sa Miranda, del Bordell, de Santa Llúcia, del Paradís (sic), del Retir, Fosc, de la Mare de Déu, d'Enmig, del Nord, Ample, de sa Xeringa, de Mar, de la Sepultura, de sa Creu, de s'Estacada, a la plaça de Sant Elm i a la placeta de sa Tertúlia.

Deu eren les famílies de la parròquia de Sant Salvador de la Marina (1785) als carrers de Dalt, Fosc, del barri des Portal (2), del Passadís de can Rosselló (2), de sa Penya, de Mar (2) i a la plaça de Sant Elm.

Quartó de Santa Eulària

Hi trobam alguns Arabins durant el segle XV, però cal suposar que molt abans ja n'hi havia, encara que no ens hagin deixat rastre. Durant

A la dreta, can Jaume Arabí de Dalt, a la vènda de l'Horta, Jesús, pla de Vila. A baix, escut heràldic del pedró sepulcral d'Antoni Arabí a la Catedral, 1437. (Fotos: revista Eivissa.)

El pou des Arabins, al lloc de la vènda de sa Creu, Sant Rafel, anomenat Cas Arabins.
(Foto: revista Eivissa.)

els segles XVI-XVIII se'n veuen a Arabí, a s'Argentera, al Coll de Perella, a l'Horta d'Arabí, a Perella, a Peralta, a Can Llätzer i a Beniformiga. Tot i així, en fer-se els termes parroquials Santa Eulària només tenia una família Arabí, a la vènda des Coloms. Les altres parròquies del quartó –Sant Joan, Sant Carles i Sant Llorenç– no en tenien cap.

Quartó de Portmany

Encara que només es troba documentació des del segle XVI, s'ha de tenir per cert que algunes famílies d'Arabins ja hi eren molt de temps abans.

En trobam a Portmany, al Coll de Portmany, sa Creu de Portmany, sa Bassa Roja, Cas Arabins, Pou des Arabins, Pou de Beniferri, Torrent des Baladres, Benimaimó, Pujol de Buscastell, Torre des Portes, Trull de Forada, Pou des Ferrers, vènda des Torrent i Cas Baladres.

Quan es varen assenyalar els termes parroquials (1785) només el de Sant Rafel, mig terme del qual pertany al pla de Vila, tenia famílies Arabí, sis, repartides entre les quatre vèndes: sa Bassa Roja (2), sa Creu, es Fornàs (2) i Forca. Les restants parròquies de Portmany –Sant Antoni, Sant Josep i Sant

Agustí– no tenien cap família Arabí, com ja s'ha dit abans.

Quartó de Balansat

El 1435 existia l'alqueria de n'Arabina –Francina viuda de Simó. També es diu aleshores que *Antoni Arabí, quan vivia, va vendre a Jaume Riera de Corona mitja alqueria del Pla de Corona, l'altra meitat de la qual era de Francesc Gelabert.*

Les parròquies que corresponen a Balansat –Sant Miquel, Sant Mateu, Santa Gertrudis i Santa Agnès– no tenien famílies de cognom Arabí (1785).

Quartó de ses Salines

D'un rafal es diu que *havia pertangut a Antoni Arabí* (1424). Ni Sant Jordi –on existeix can Pere Arabí, vènda de Cas Costes– ni Sant Francesc de Paula tenien famílies Arabí el 1785.

Pla de Vila

Durant el segle XV hi trobam algunes terres d'Arabins i, més endavant, es veuen famílies a la Torre d'en Valls, Santa Maria, es Fornàs, es Camp Roig, sa Reial de Baix i Clot d'en Llaudis. Es pot pensar que la majoria eren majors. El 1785 la parròquia de la Mare de Déu de Jesús només tenia una família Arabí, a la vènda de l'Horta. L'ajut parroquial de Sant Cristòfol també en tenia una extra-murs.

Formentera

Pocs són els Arabins que s'anomenen durant el repoblament de l'illa, els primers anys del segle XVIII. Jaume Arabí (1719) i Joan Arabí (1727) foren vicaris de la capella de Formentera. Miquel Arabí era propietari de ca n'Arabí, hisenda de ses Mesquites (1712). Francesca i Maria Arabí, germanes, tenien la meitat de les terres de can Magdalè, as Cap de Barbaria.

Cap de les tres parròquies –Sant Francesc Xavier, el Pilar i Sant Ferran– no tenia famílies de cognom Arabí (1785).

BRANQUES D'ARABINS DE RELLEU ESPECIAL

per Joan Planells Ripoll

Arabins del notari Guillem

És una branca formada pels descendents de Guillem Arabí, notari eivissenc de la primera meitat del

segle XVI. El conjunt de totes les generacions d'aquesta estirp constitueix una de les principals famílies

eivissenques de mà major dels segles XVI i XVII.

ESQUEMA GENERACIONAL: Arabins del notari Guillem

Dates (de naixement i de defunció)

? - ?	Guillem Arabí
? - ?	Miquel Arabí Orvai
? - 1576 *	Benet Arabí Orvai
? - ?	Joan Arabí Garau
1564- 1598	Miquel Arabí Garau
? - 1639	Miquel Arabí Castelló
? - ?	Tomàs Arabí Castelló
1588- ?	Felip Arabí Castelló
1590- 1651	Joan Arabí Castelló
1598- 1649	Benet Arabí Castelló
1598- 1631	Catalina Arabí Serra
? - 1673	Vicent Arabí Serra
1630- 1696	Catalina Arabí Jover
1636- 1676	Joan Arabí Jover
1640- ?	Vicent Arabí Jover
1672- 1713	Antoni Arabí Jover
1703- 1726	Maria Arabí Jordan

Cònjuge

Isabel Orvai
Joana Garau
Catalina Castelló
Francisca Serra
?
Clara Jover
Esperança Riambau
Francesca Nicolau
Francesca Jover
Antònia Jover
Antònia Jordan
Josep Ferrera

Ofici

notari
notari ¹
prevere
ciutadà ²
ciutadà ³
ciutadà ⁴
ciutadà ⁵
ciutadà
ciutadà
ciutadà
monja
ciutadà ⁶
monja
ciutadà ⁷
frare dominic
ciutadà ⁸

Notes: càrrecs exercits en l'administració municipal o reial.

- 1555, 1558, 1559, 1560, 1574: secretari de la Universitat; 1561, 1562, 1563, 1567: síndic; 1575: guardià de la sal.
- 1600: jurat en cap. Cal advertir que la paraula ciutadà no indica precisament un ofici, sinó la condició social de les persones que antigament posseïen prou béns per a poder viure sense necessitat d'exercir-ne cap.

3. 1594, 1596: mostassaf.

4. 1619: mostassaf; 1621, 1622: racional; 1628: jurat en cap.

5. 1617, 1626: bosser; 1622: escrivà de la sal.

6. 1639: mostassaf; 1648: moneder; 1649, 1658, 1662, 1672: jurat en cap; 1651, 1665: síndic; 1656: guardià de la sal; 1664: bosser.

7. 1664: bosser.

8. 1698: jurat segon de mà major.

Arabins del metge Marc Benet

Branca constituïda per la descendència del doctor en medicina Marc Benet Arabí, el qual probablement

era fill del pare Jaume Arabí i d'Isabet Jaume. Pel seu títol de doctor, Marc Benet ja fou considerat

membre de l'estament de mà major i els seus descendents conservaren el nivell social que ell havia adquirit.

ESQUEMA GENERACIONAL: Arabins del metge Marc Benet

Dates (de naixement i de defunció)

1566?- 1623	Marc Benet Arabí Jaume
1588 - 1638	Jaume Arabí Sabater
1629 - 1650	Jaume Arabí Riambau
1629 - 1649	Benet Arabí Riambau
1650 - 1700	Antònia Arabí Riambau

Cònjuge

Isabet Sabater
Isabet Riambau
Isabet Riambau
Ciriac Riambau

Ofici

metge ¹
ciutadà ²
ciutadà
ciutadà

Notes: càrrecs exercits en l'administració municipal o reial.

- 1583, 1608: bosser; 1600: escrivà de la sal; 1612: jurat en cap; 1612-1623: lloctinent de procurador reial.

2. 1620: jurat segon de mà major; 1623-1638: lloctinent de procurador reial; 1624: escrivà de la sal; 1626: guardià de la sal.

Arabins de Jaume

Branca constituïda per la descendència dels germans Antoni i Joan Arabí de Jaume. Els dos eren fills il·legítims de Jaume Arabí Sabater, i per això no varen participar de l'herència ni de la condició social de son

pare, que pertanyia a l'estament de mà major. Però Antoni, fent de mercader, es va convertir en un dels eivissencs més rics del seu temps i fou admès finalment en dit estament, en el qual es mantengueren tots els seus

descendents. Joan restà sempre en la categoria social de mà mitjana; però els seus descendents també aconseguiren situar-se en la de mà major.

ESQUEMA GENERACIONAL: Arabins de Jaume

Dates (de naixement i de defunció)

? - 1690	Antoni Arabí de Jaume	Francesca López Catalina Almarge Francesca Riambau Francesca Cambrils	sastre ¹ /mercader
? - 1679	Joan Arabí de Jaume	Francesca Ferrer	sastre
? - 1685	Antoni Arabí d'Antoni (fill il·legítim)	Vicenta Riambau	ciudadà
1689 - 1735	Pere Arabí Cambrils	Maria Vileta	ciudadà
1690 - 1756	Antoni Arabí Cambrils	Antònia Rosselló	ciudadà ²
1651 - 1711	Jaume Arabí Ferrer	Margarida Gegant	alferes ³
1678 - 1721	Joan Arabí Riambau	Francesca Botino	ciudadà ⁴
1682 - 1716	Benet Arabí Riambau	Anna Ribes	ciudadà
1680 - 1749	Francesca Arabí Riambau		monja
1710 - 1748	Antoni Arabí Vileta		prevere
1714 - ?	Joan Arabí Rosselló		prevere
1729 - 1779	Agustí Arabí Rosselló	?	ciudadà
1737 - 1804	Bernarda Arabí Rosselló	Antoni Bellot	
1677 - 1727	Jaume Arabí Gegant		prevere
1680 - 1733	Joan Arabí Gegant		prevere
1682 - 1729	Cristòfol Arabí Gegant	Isabet Llobet	ciudadà
1719 - 1783	Josep Arabí Llobet	Rita Palerm	ciudadà ⁵
1759 - 1837	Marià Arabí Palerm	Maria Teresa Arroyos	ciudadà ⁶
1781 - ?	Maria Manuela Arabí Arroyos	Joan Llobet	

Notes: càrrecs exercits en l'administració municipal o reial.

1. 1653: formenter (mà mitjana); 1656, 1657, 1658: racional (mà mitjana); 1670-90: lloctinent de procurador reial.

2. 1732-1733: síndic; 1748-1749: mostassaf.

3. 1673: mostassaf (mà mitjana); 1675: jurat de mà mitjana; 1679: formenter (mà mitjana).

4. 1710: bossier.

5. 1760-1761, 1766-1767: mostassaf; 1764-1765: racional; 1768-1771: regidor degà.

6. 1789-1812, 1814-1820, 1823-1833: regidor perpetu.

Arabins d'Antoni

Branca originada en els germans Benet i Joan Arabí d'Antoni, de Portmany, els quals durant la prime-

ra meitat del segle XVIII s'establiren a Vila, on Benet fou anomenat Benito. Amb la generació dels néts de Be-

nito i Joan, en la qual figurava el patró corsari Antoni Riquer Arabí, s'extingí el cognom Arabí de la branca.

ESQUEMA GENERACIONAL: Arabins d'Antoni

Dates (de naixement i de defunció)

? - ?	"Benito" Arabí d'Antoni	Josepa Mari	mercader
? - ?	Joan Arabí d'Antoni	Francesca Miquel	
1742 - 1791	Josep Arabí Mari	Isabet Tuells	cirurgia
? - 1789	Joan Arabí Mari	Josepa Rosselló	metge?
1745 - ?	Maria Arabí Mari	Francesc Riquer	
1750 - ?	Josepa Arabí Mari	Josep Ferrer	
1760 - ?	Rita Arabí Mari	Francesc Ferrer	
1742 - 1787	Antoni Arabí Miquel	Josepa Taltavull	cirurgia
1745 - ?	Joan Arabí Miquel	Dorotea Taltavull	cirurgia
1761 - ?	Josep Arabí Taltavull (d'Antoni)	Melciora Camarillis	cirurgia

Arabins de Joan

Encara que Vicent, Joan i Antoni Arabí de Joan coincideixin en el nom del pare, no es pot assegurar que es tracti de tres germans. Probablement procedents

de Portmany, els tres coincidiren a Vila a la darrereria del segle XVII i la descendència de Vicent i Antoni s'hi mantengué fins al segle XX. Durant l'època estamental

els Arabins d'aquesta branca (o branques) es mantengueren sempre dins els límits de la mà mitjana. ■

ESQUEMA GENERACIONAL: Arabins de Joan

Dates (de naixement i defunció)

?	- 1725	Vicent Arabí de Joan	Isabet Planells	manyà ¹
?	- 1710	Joan Arabí de Joan	Margarida Guasc	mercader ? ²
?	- ?	Antoni Arabí de Joan	Margarida Riera	
1691	- 1775	Jordi Arabí Planells	Caterina Planells	manyà ³
1678	- 1706	Antoni Arabí Guasc	Caterina Marsellès	notari
1681	- ?	Joan Arabí Guasc		frare dominic
1697	- ?	Jaume Arabí Riera	Maria Guasc	
1703	- 1788	Pere Arabí Riera	Isabet Rosselló	patró
1747	- ?	Lluís Arabí Planells	Francesca Gota-redona	manyà
1726	- ?	Antoni Arabí Guasc	Francesca Prats	
1729	- ?	Pere Arabí Guasc	Antònia Riera	
1736	- ?	Jaume Arabí Guasc	Maria Felicó	patró
?	- ?	Marià Arabí Guasc	Margarida Tur	
1744	- ?	Josep Arabí Guasc	Isabet Ruiz	mariner
1746	- ?	Joan Arabí Guasc	Joana Tur	mariner
1732	- ?	Jaume Arabí Rosselló	Isabet Puig	patró
1744	- 1824	Pere Joan Arabí Rosselló		prevere
1774	- ?	Francesc Arabí Gota-redona	Rita Llaneres	
1778	- ?	Jordi Arabí Gota-redona	Maria Torres	ferrer
1767	- ?	Jaume Arabí Felicó	Antònia Ferrer	
1784	- 1842	Joan Arabí Felicó		prevere
1769	- ?	Jaume Arabí Tur (de Marià)	Francesca Ribes	
1783	- 1845	Joan Arabí Tur (de Joan)	Isabet Sorà	mariner
1786	- ?	Antoni Arabí Tur (de Joan)	Francesca Guerra	
1790	- 1848	Josep Arabí Tur (de Joan)	Margarida Pauveda	mariner
1770	- 1845	Pere Arabí Puig	Catarina Riquer	mariner
1801	- 1834	Lluís Arabí Llaneres	Josepa Balansat	notari
1814	- ?	Joan Arabí Torres	Margarida Respeto	comerciant
1814	- ?	Ignasi Arabí Ribes	Isabet Tur	mariner
1811	- ?	Joan Arabí Sorà	Gertrudis Planells	mariner
1819	- ?	Vicent Arabí Sorà	Josepa Riu-sec	mariner
1855	- ?	Joan Arabí Respeto	Manuela Verdera	comerciant
1860	- ?	Isabet Arabí Respeto	Modesto Gamisans	
1865	- ?	Victòria Arabí Respeto	Joan Sorà	
1857	- ?	Joan Arabí Planells	Isabet Juan	mariner
1861?	- 1940	Anna Arabí Riu-sec	Faustino Fajarnés	
1877	- 1960	Joan Arabí Verdera	Caridad Rodríguez	farmacèutic
1887	- 1940	Josep Arabí Juan	Felisa Juan	guàrdia civil

Notes: càrrecs exercits en l'administració municipal o reial.

1. 1689, 1697: clavari (mà mitjana); 1699: formenter (mà mitjana).

2. 1695: panader (mà mitjana); 1697: jurat de mà mitjana; 1702: obrer (mà mitjana).

3. 1728-1729, 1748-1749: clavari (mà mitjana); 1746-1747, 1750-1751: formenter (mà mitjana).